

Ο Λούι Άραγιόν στην Κύπρο —

Τ'όμολογῶ ὅτι δέν περίμενα νά περὶστεῖ ὁ Άραγιόν νάρθεῖ στό νησί. Τῶς ὑποσχεθεῖ παλαιότερα, εἶναι ἀλήθεια, ἀλλά στό μεταξύ δρασκελίσε γιά καλά τά 80, μπήκε στό δεύτερο ἡμισυ τῆς δεκαετίας κι' ὅσο καί νάσαι ἀνθρώπ τό πνεῦμα μιά καί δουλεύει ἀκόμη καθημερινά, ~~οἱ~~ οἱ νόμοι τῆς φύσης εἶναι σιληροί κι' ἀμείλικτοι. Κι' ὅμως ἦρθε, σέρνοντας τά βήματα του, κι' οὔτε γιά μιά στιγμή, κι' ὅταν ἀκόμη ἦταν καταφανῆ τά σημάδια τῆς γούρασης, δέν ἔφυγε τό χαμόγελο ἀπό τά καταγάλανα του μάτια κι' ἡ εὐγένεια καί ἡ γλυκύτητα ἀπό τό πρόσωπο του. Ἦρθε στήν συγιέντρωση γιά τόν ἀφοκλισμό, ἀφοῦ κάθησε κι' ἔτοιμασε τό μήνυμα του, ἕνα μικρό, πυκνό ποίημα ὅλο σοφία κι' ἀγάπη καί ὀργή γιά τοὺς πολέμους πού "πάντα ξαναρχίζουν στή μαύρη φωτιά τῶν ὅπλων καί τῶν στρατῶν". "Κι' ἄς εἶναι τούτη ἡ χώρα, κατάληγε τό μήνυμα, ἕνα νησί πού τό νανουρίζει τό φῶς καί ἡ εἰρήνη".

Ὁ Άραγιόν εἶχε γνωρίσει τήν Κύπρο καί τήν ἀγάπησε πολύ προτοῦ τήν ἐπισκευτεῖ. Κι' αὐτό δέν εἶναι καθόλου σχῆμα λόγου. Ὅταν ἄρχισε νά γράφει τό μυθιστόρημα του "Καταδικασμένος σέ θάνατο" (1965) ἔφερε βόλτα τά βιβλιοπωλεῖα καί τά παλιοπωλεῖα τοῦ Παρισιοῦ καί μάζεψε ὅλα τά βιβλία πού βρῆκε ἐκεῖ κι' εἶχαν σχέση μέ τήν Κύπρο. Κι' ἀναφέρει κάμποσα ἀπ' αὐτά τά βιβλία στό μυθιστόρημα του, ἄλλα γραμμένα ἀπό σταυροφόρους κι' ἄλλα ἀπό Λουζινιανοὺς κατακτητές. Πῆρε ἀκόμη καί ὁδηγοὺς καί βιβλία προξένων κι' ἐγώ δέν ξέρω τί ^{ἄλλο} λέει. Καί μπάζει στό βιβλίο μιά σειρά ἱστορίες καί περιστατικά τῶν τότε καιρῶν, πού τά διῦλίζει μ' ἐκεῖνο τό βαθύ σιδοχασμό του καί τά μεταφέρει στά σημερινά. Γράφει κάπου:

"Κύπρος, Ἄμμοχστος Ἀγόρασα ὅλα τά βιβλία πού μποῦν καί δέν μποροῦν νά βρεθοῦν... Ἀἰστέφα τοὺς βιβλιοπῶλες, ρώτησα ὅσους εἶχαν τήν τύχη νά γνωρίσαν νά ριχτοῦν στοὺς ὀμιχλάδεις χώρους τῆς ἀρχαιότητας γιά νά ξανανοήσουν γιά μένα τά παλιὰ βιβλία πού μιλοῦσαν γιά τήν Πάφῶ, τήν μυθολογία καί τά βυζαντινά χρόνια...

Καί μιλά πιά κάτω γιά τοὺς Λουζινιανοὺς, τοὺς Γενοβέζους καί τοὺς Βενετσιάνους πού πέρασαν πάνω ἀπό τό ἀρχαῖο, ὠραῖο νησί κι' ἄξαφνα μεταφέρεται στίς εἰδήσεις πού διάβαζε μέ κάδος στίς ἐφημερίδες γιά τόν παράξενο πόλεμο τοῦ 64. "Οἱ Ἕλληνες, οἱ Τοῦρκοι, τά μελέ μερέ"..."

ΑΔ1.65

Τό βιβλίο φυσικά δέν είναι μιá στρωτή ιστορία μπερδεύονται
 ἐδῶ μορφές σύμβολα ὁ 'Αντουάν κι' ὁ 'Οθέλλος, ἡ Δεισοδεμόνα κι' ἡ
 ζήλεια, χωρίς νά ναι, ὅπως λέει κάπου, ἓνα βιβλίο γιά τήν ζήλεια.
 Πολύ λιγότερο φυσικά γιά τήν Κύπρο ^{πλεῖστο, καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἡ κεντρικὴ ἀνὴρ ἢ ζώον ἐκεῖνη μετὰ τὴν εὐνομοσύνη (σ. 63-64)} ~~Σημασία~~ ὅμως τήν στιγμή αὐτή
 δέν ἔχει τό βιβλίον ^{αὐτὸ} πού δυστυχῶς δέν ἔχει μεταφραστει ἀκόμη στὰ
 ἑλληνικά κι' ἀδυνατοῦμε μέσα ἀπὸ τὰ ^{μέσα ἀπὸ τὴν ἀποσπασμένη} σιρόπια ἀποσπάσματα πού βρί-
 σιονται στὰ χέρια μας νά τό συλλάβουμε ^{μέσα ἀπὸ τὴν ἀποσπασμένη} στήν ὁλότητα του. Σημα-
 σία γιά μᾶς ἔχει ὁ 'Αραγιόν στήν Κύπρο κι' ἐνεῖνη ἡ ἀγάπη κι' ἡ
 γνώση τῆς Κύπρου πού προῦπῆρχε.

Δέν θά ξεχάσω ποτέ τό ταξειίδι μέ τόν 'Αραγιόν πρὸς τὴν
 Πάφο. 'Οδηγοῦσα ἀργά, μέ τόν 'Αραγιόν νά κἀθεταί μπροστὰ καί
 νά κυτάζει ἀχόρταγα τριγύρω του καί νά ἐπαναλαμβάνει συνέχεια:

Αὐτό τό τοπιό τό ξέρω, αὐτό τό μέρος τό ξανάδα, ἐδῶ ξανα-
 βρέθηκα! <sup>ὅτι πρὸς τὴν ἐξουσία μέσα ἰσ, μέσα ἀπὸ τὴν ἀποσπασμένη καὶ τὴν ἀποσπασμένη φωνητικὴ
 ἰσ πονη, καὶ ἡ ἀνέγερση καὶ οἱ ἀποσπασμένοι ὡς ἀκόμη.</sup>

Κι' ἐνεῖ νάτω στό λιμανάκι τῆς Πάφου κἀθησε μέ ὄρες καί
 κύταζε τοὺς φαράδες στό βάθος πρὸς τό κἀστρο. Τοῦ κινούσε τὴν
 περιέργεια τό γεγονός, ὅτι ἡ ἀπόσταση δέν θάμπωνε τὴν εἰκόνα,
 ὅλα φάνταζαν τόσο ἀδρά.

Στὰ μωσαϊκά τῆς Πάφου στάθηκε πάνω ἀπὸ τὴν γνωστὴ σύνθεση
 μέ τόν Διόνησο καί τόν χωριό πού μεταφέρει τ' ἄσπια μέ τό κρασὶ
 καί μᾶς εἶπε: Πόσα θυμάσια πράγματα εἶναι κρυμμένα καί ξεχασμέ-
 να!

Στὴν γιαλερύ τοῦ Κοτσώνη περιεργάστηκε τοὺς πίνακες ἓνα -
 ἓνα καί δέν τσιγγουνεύονταν νά πεῖ μιὰ ὠραία κουβέντα, νά ἐπιδο-
 κιμάσει.

Τό ἴδιο μέ πολλή προσοχή στάθηκε καί πάνω ἀπὸ Κυπριακά
 ποιήματα μεταφρασμένα στὰ γαλλικά καί Διαβάζοντας τα φωναχτά
 σέ στυλ ἀπαγγελίας σταματοῦσε ἐδῶ κι' ἐνεῖ γιά νά ἐμφράσει τὴν
 χαρὰ του κι' ἄλλοῦ γιά ν' ἀλλάξει μιὰ λέξη, νά βάλει ἓνα νόμμα.

"Στ' ἀνοκχιά χαρτιά" παρατηρεῖ κάπου. "Φαινόμεστε φειδωλοὶ
 στήν ἐπίτιμηση τῶν ἔργων τέχνης, τρέμουμε μήπως κι' ἐνθουσιαστοῦμε.
 Κι' αὐτό δέν ὀφείλεται στό ὅτι φοβοῦμαστε μήπως καί κἀνοῦμε λάθος.
 "Ὅχι, περισσότερο πιστεύω πῶς ἡ ἱκανότητα τοῦ ν' ἀγαπάει κἀνεὶς
 εἶναι στίς μέρες μας ἐξαιρετικὰ περιορισμένη. Κι' ἰδιαίτερα αὐτό
 ἰσχύει γιά τοὺς κριτικούς. Ὑπάρχει μιὰ ξηραῖλα στήν καρδιά,
 μιὰ φοβερὴ ἔλλειψη πάθους". Καί καταλήγει: "Ἐνας ἀληθινὸς
 κριτικὸς μᾶς μαθαίνει ν' ἀγαποῦμε".

Ο ίδιος είναι πράγματι έτοιμος τήν κάθε στιγμή νά ένθουσιαστεί. Καί νά τό δείξει αυτό: "Εύχαριστώ ένεϊνον - λέει κάπου στά "... χαρτιά" - πού μέ κάνει νά χάνομαι. Φράνει μιά φράση..."

Όταν φεύγαμε από τό θέατρο τήν βραδυά τής συγιέντρωσης για τόν άφοπλισμό, πού παρά τήν κούραση τήν είχε χαρεί, τοῦ σύστησα ένεϊ στήν είσοδο μιά φίλη, ποῦχε έρθει μέ μεγάλη χαρά για νά τοῦ σφίξει τό χέρι καί νά τόν καλωσρίσει.

"Σας πρόσεξα, τής λέει, πώς μέ κυτάζατε στήν αίθουσα καί χάρηνα πολύ γι' αυτό". Καί σέ μιά άφιέρωση πούδωσε σέ μιά κιοπέλλα πού τόν πλησίασε μ'άγάπη καί τόν φίλησε έγραψε: "Έχουμε ανάγκη τίς γυναΐνες καί πρέπει νά μάθουμε νά γράφουμε όπως πρέπει γι' αυτές".

Παρά τά πολλά του χρόνια πού φαίνονται νι' είναι άριετá μάλιστα έιδηλθ,ό 'Αραγιόν συνεχίζει νά εργάζεται, 'Αφιερώνει άπαραίτητα δυό - τρεΐς ώρες τήν μέρα στό γράφιμο είτε στό ξανακίταγμα παλαιότερων του κειμένων. Σέ λίγες μέρες θά κνιλοφορήσει στό Παρίσι ποιητική του συλλογή μέ τόν τίτλο "Αποχαρρετισμός" στήν όποία συγιέντρωσε άνείδοτα του ποιήματα. 'Ανάμεσα τους θά ναι νι' ένα ποίημα γραμμένο πρόσφατα νι' αφιερωμένο στό νεαρό Πέρση ποιητή Χαμίλ Φουλάντβιντ πού τόν είχε συνοδέψει καί στό ταξείδι του πρós τήν Κύπρο. Τόν Σεπτέμβρη είχε κνιλοφορήσει από τίς έιδόσεις Φλαμμαριόν ένα καταπληκτικό βιβλίο τοῦ 'Αραγιόν όπου είχε συμπεριλάβει κείμενα του πάνω στήν μοντέρνα τέχνη. Αυτός είναι καί ό τίτλος τής πολυτελοῦς αυτής έκδοσης πού άρχίζει μέ κείμενο για τόν Τσάρλυ Τσάπλιν, περνά από τόν Ματίς, τόν Σιαγιόλ, τόν Πιιάσσο, τόν Μπράνι, τόν Μασόν, κείμενα για άγγράφους καί ποιητές καί τελειώνει μέ κείμενο για τόν 'Αλέκιο Φασιανό πού γράφτηκε τόν περασμένο χρόνο.

Τό 1982 θά κνιλοφορήσει σε δύο τόμους καί σ'έπιμέλεια 'Αραγιόν ή 'Αλληλογραφία τοῦ Ρομάν Ρολάν.

Ο ίδιος πάλι γράφει αυτή τήν στιγμή ένα πολύ πρωτότυπο κείμενο μέ τόν τίτλο "Εγώ, ό 'Αραγιόν", όπου βρίσκουν τήν θέση τους πρόσωπα καί καταστάσεις, φίλοι του, μεγάλοι καί μή, πού τους άντάμωσε στό διάβα του καί πού δένθουν σ'ένα ένιατο σύνολο μιά καί όλοι ~~εικάζονται~~ ^{κινώνε} μέσα άπ'αυτό τό φαινόμενο πού λέγεται 'Αραγιόν, αυτό τό ιερό τέρας τής έποχής μας, πού ~~έφρασε~~ ^{διέθηκε} μέσα από όλες τίς σχολές - (ντανταϊσμό - σουρεαλισμό) για νά καταλήξει μ'ένα φυσιολογικό τρόπο στήν τέχνη τοῦ σοσιαλιστικού ρεαλισμοῦ, ^{είναι έρωτε-} _{ρη} ^{ως έννοια} τήν τέχνη πού έιφράζει τήν νέα έποχή τής θριαμβευτικής, ήρωϊκής

επέλασης τῶν λαῶν. Καί στήν ὁποία δέν ἀφιέρωσε ἀπλῶς τά πιό δυνατά του ἔργα ἀλλά τήν ἔμκασε μέ τόν πιό δημιουργικό τρόπο σάν πνοή καί σάν μέθοδο ἀνάλυσης καί ἐρμηνείας τῶν πιό πολύπλοκων κοινωνικῶν φαινομένων τόσο τοῦ παρόντος ὅσο καί τοῦ παρελθόντος.

Ὁ Γιάννης Ρίτσος ἀφιέρωσε ἕνα ἄραϊο ποίημα στόν Ἄραγιόν σιά 80 χρόνια του, καί πιστεύω, ὅτι ἐγγίζει μέσα ἀπόδυνα σοφὸ λόγο τήν οὐσία τοῦ τί εἶναι καί τί ἀντιπροσωπεύει ὁ Λουὶ Ἄραγιόν.

"Ἄραγιόν - λέει - ἐσύ ὁ θλιώνιος ἔφηβος / πῶς μπορεί
νᾶσαι ὀγδόντα χρονῶν / καί πῶς μπορεί / νᾶσαι μόνο
ὀγδόντα χρονῶ / ἐσύ καί βίωσες καί ἔπραξες τήν αἰωνιότητα".

Ἐκεῖ στό ἀερόδρομο ὀπισθοκαταλαουθοῦσα τόν Ἄραγιόν ν'ἀνεβαίνει μέ τρεμάμενα πόδια τήν σιάλα τοῦ ἀεροπλάνου ἐνίσωσα ἕνα σφιξιμο στήν καρδιά. Γιά νά τ'ἀκολουθήσει ὅμως ἕνα παράξενο αἰσθημα κερηφάνιας ὅταν στάθηκε στό κεφαλόσκειλο καί ἔτσι πανύψηλος μέ τό πλατύγουρο καπέλλο στό κεφάλι, μᾶς κούνησε τό χέρι σάμπως καί νά πήγαινε σέ κάποια φιλία.

Τήν προηγούμενη βραδυά μᾶς εἶχε μιλήσει ἔτσι χωρίς καμιά προειδοποίηση γιά τόν θάνατο. Τόν εἶχαμε τσανώσει καί ἄλλες φορές σέ μονόλογους, ἀσχετους ἐν πρώτης ὄψεως ἀλλά καί εἶχαν μιᾶ δική τους ἐσωτερική λογική. Μιλοῦσε γιά κάτι καί περιμένε, γιά κάτι καί θά γινόταν μ'ἕνα τρόπο π'ἄφηνε πίσω του πολύ περισσότερο ὑπονοούμενα. Κάτι χαρακτηριστικό ὅπως μᾶς ἐξηγοῦσε ὁ Χαμίτι γιά τόν τρόπο σιέφης τοῦ Ἄραγιόν.

Ἐκεῖνο ὅμως τό βράδυ μᾶς μέλησε ἀπλᾶ καί χωρίς συμβολισμούς καί ἀλληγορίες γιά τόν θάνατο.

Θά πεθάνω εἶπε. Θέλω ὅμως νά πεθάνω μέ ἀξιοπρέπεια! Αὐτή τήν ἀξιοπρέπεια ἀπόσταγμα σοφίας τήν παρακολουθοῦσαμε τήν κάθε ὥρα νά προβάλλει μέσα ἀπό χίλια πρόσωπα, μιᾶ ἀξιοπρέπεια τοῦ πνεύματος, καί στεκόταν ὀρθά καί προσπαθοῦσε καί ἐκεῖ ἀνόμη ὅπου προδίδουνταν οἱ ἀδυναμίες τοῦ βιολογικοῦ ἀνθρώπου νά καλύφει τά κενά. Πιστεύω ὅτι οἱ συχνές σιωπές του καί ἡ ἄρνηση του γιά ἐπικοινωνία ἐκεῖ ὅπου πρόβλεπε κούραση περιττή ἦταν ὅπλα αὐτοάμυνας, καί περιφρουροῦσαν αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἀξιοπρέπεια μέ τήν ὁποία θέλει νά πορευτεῖ μέχρι τέλους. Ἐνῶ ἀντίστροφα ζωντάνευε ὡς διά μαγείας καί κερνοῦσε ἀπό τά γαλλικά σι'ἀγγλικά καί τά ρωσικά ἀνόμη ἐκεῖνῶπου τόν τραβοῦσε κάτι, ἀντακοιρύνουνταν ἅμεσα στίς ἐνδόμυχες πνευματικές του ἀνάγκες.

Ἐνεῖνο ὅμως πούριανε τό σφίξιμο τῆς καρδιάς ἰδιαίτερα ἐντονο
ἐνεῖ στό ἀεροδρόμιο ἦταν ἡ εἰκόνα τοῦ Ἑριῖ ^{καὶ μέρετε εἶσι με' μίτς εἰς ἡμῶν} Ἐξεγινάντ' μίας ἱστο-
ρικῆς μορφῆς πού τοποθετεῖ σάν σύμβολο ὁ Ἀραγιόν στίς σελίδες
τοῦ μυθιστορήματος τοῦ ἀπ' ὅπου παρελαύνει ἡ Κύπρος. Ὁ σταυρο-
φόρος αὐτός δέν εἶχε προφτάσει νά πάει στούς Ἀγίους Τόπους
γιατί μιά θύελλα ἔριξε τό καράβι του στήν Πάφο. Ἐνεῖ ἀρρώστησε
κι ἐνεῖ πέθανε μιά ζεστή μέρα τοῦ Ἰούλη καί θάφτηκε σέ κάποιο
παρεικλήσι καί τό παράξενο, κι αὐτό τό τονίζει ἐπανελημμένα ὁ
Ἀραγιόν στό βιβλίο του, ἡ Κυπριακή γῆ, πού δέν μπορούσε ν' ἀνεχτεῖ
ξένα σάβανα στά σπλάχνα της καί τὰ ~~ἐξερνοῦσε~~ ἐξερνοῦσε μέ ὀργή τό πρῶτ' ~~αὐ~~,
δέχτηκε τόν Ἑριῖ στό στήθος της.

"Ἔτσι - προσθέτει - ἦρθε νά τελειώσει τήν ζωή του αὐτός,
πού τόν τρέλλανε ἡ μουσική, στήν πόλη ὅπου ἡ Ἀφροδίτη εἶχε βγεῖ
ἀπό τοὺς ἀφρούς τῆς θάλασσας".

Καί διερωτᾶται λίγο πιά κιότι μ' ἓνα τρόπο προφητικό θάλεγα
μέ τήν ἐννοια τοῦ δραματινοῦ: "Ἀραγε ~~μέ τῆς~~ ἡ φιλόξενη γῆ
τῆς Ἀφροδίτης δέν θάρνιδόταη τὰ διὰ μας ἀνάξια κορμιά" καί θά
τά δέχουνταν ὅπως ἐνεῖνο τοῦ Ἑριῖ.

Ἡ φιλόξενη γῆ τῆς Ἀφροδίτης μιά ἀπάντηση ἔχει μονάχα νά
δώσει στόν μεγάλο Ἀραγιόν, τόν δημιουργό τῶν "Κομμουνιστῶν",
πού δρασιέλισε τίς θάλασσες καί τίς ἀποστάσεις στά 85 του χρόνια
γιά νάρθει σέ μᾶς καί νά σμίξει τήν διή του φωνή μέ τήν διή
μας, στόν Ἀραγιόν, "τόν αἰώνιο ἔφηβο". Νά μᾶς ξανάρθεις, θά σέ
περιμένουμε σέ μιά Πορεία Εἰρήνης αὐτή τήν φορά.

Νά τά ἐνατοστήσεις Λουῖ ἢ ὅπως θάλεγε ὁ Παῦλος Λιασίδης
"Νά πεθάνει ὁ χάρος"!

Νοέμβριος 1981.